

HET GOUDEN FEEST DER NEDERLANDSCHE HEIDEMAATSCHAPPIJ

door

E. D. VAN DISSEL.

De Nederlandsche Heidemaatschappij viert haar gouden jubileum! Gaarne voldoe ik aan het verzoek van den voorzitter der Nederlandsche Boschbouwvereniging, om van haar belangstelling in en haar medeleven met dit heuglijk feit in dit tijdschrift blijk te geven.

Onwillekeurig gaan onze gedachten uit naar den tijd, toen de Nederlandsche Heidemaatschappij werd opgericht. In het einde van 1887 verscheen een oproep van het Dagelijksch Bestuur der Geldersch-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw in de bladen, onderteekend door den Voorzitter, Mr. C. J. Sickesz, en den Secretaris, A. Staring, waarvan het slot luidde: „Overeenkomstig het door het „Hoofdbestuur der Geldersch-Overijsselsche Maatschappij „van Landbouw genomen besluit, worden alle belangstellenden uitgenoodigd, om op Donderdag den 5en Januari 1888, „des namiddags om één uur, in het bovenlokaal der Grooten „Sociëteit in de Koningstraat te Arnhem bijeen te komen, „ten einde bij genoegzame deelneming, tot de oprichting der „Nederlandsche Heidemaatschappij over te gaan.”*

De heer F. B. Löhnis, de toenmalige Directeur der Maatschappij van Weldadigheid te Frederiksoord, heeft, na een reis naar Jutland, waar hij het werk der Deensche Heidemaatschappij had leeren kennen en bewonderen, het eerst op de wenschelijkheid van de oprichting van een soortgelijk lichaam in Nederland gewezen. In een artikel over zijn reis in het jaarboekje Erica van het jaar 1886 schrijft hij o.m.: „In mijn geest zag ik, op het voetspoor der Deensche Maatschappij, een Hollandsche Maatschappij verrijzen; en ik „hoop, dat invloedrijke mannen de handen ineen zullen slaan, „om dit denkbeeld te verwezenlijken, overtuigd als ik ben, „dat daardoor aan ons Vaderland een werkelijke dienst zou „worden bewezen.”

Reeds spoedig daarna werd hem de gelegenheid gegeven, in een daartoe door de Geldersche-Overijsselsche Maatschappij van Landbouw benoemde Commissie, tezamen met de heeren A. J. Blijdenstein en G. E. H. Tutein

---

* Zie A. Staring, Geschiedenis der Ned. Heidemaatschappij, opgenomen in het interessante „Gedenkboek”, dat de Heidemaatschappij in 1913 uitgaf.

Nolthenius, die later onderscheidenlijk als voorzitter en lid van het Dagelijksch bestuur, zulk een belangrijke rol zouden spelen, de uitvoerbaarheid van zijn denkbeeld nader te onderzoeken en een rapport uit te brengen, dat tot de oprichting van de Nederlandsche Heidemaatschappij den stoot zou geven.

Op dien gedenkwaardigen 5en Januari kwamen 53 belangstellenden onder leiding van Mr. Sickesz bijeen en de Nederlandsche Heidemaatschappij zag op dien dag het levenslicht. Na eenige omzwervingen in haar jeugd te Wageningen en Utrecht, heeft zij tenslotte voor goed haar domicilie in het voorname gebouw aan den Apeldoornschen weg gevestigd.

Hoe groot de belangstelling voor deze jeugdige instelling was, bleek wel hieruit, dat een 20-tal personen, behoorende tot de meest vooraanstaande hier te lande, onmiddellijk hun benoeming tot commissaris der Maatschappij aannamen en, dat Koning Willem III het Beschermheerschap aanvaarde en de belangrijke gift van f25000.— deed, terwijl kort daarop de heer A. J. van Steijn, Intendant van het Koninklijk paleis en domein „het Loo”, door Z.M. tot Koninklijk Commissaris werd benoemd!

Omstreeks 1877 was de groote landbouwcrisis uitgebroken; deze bracht veel werkloosheid en armoede ook aan de arbeidersbevolking op het platteland. Ten einde dien nood te lenigen werd van verschillende zijden bebossing van onze woeste gronden bepleit. Men hoopte daardoor den trek naar de steden te kunnen temperen, terwijl vermeerdering van bosch in ons houtarme land de nationale welvaart slechts kon verhoogen. Een oppervlakte van niet minder dan 712.000 ha lag in 1888 nog woest; hiertoe behoorden ook uitgestrekte markegronden, die nog onverdeeld waren, waardoor elke ontginning daarvan werd tegengehouden. De markenwet, waardoor verdeeling mogelijk werd, bracht hierin echter verandering. Ook was er groote vraag tegen loonende prijzen naar mijnhout voor de Belgische mijnen ontstaan, die de lust om heidevelden in dennenbosschen te herscheppen sterk aanwakkerde. Een organisatie, die in staat was, daarbij deskundige voorlichting te geven, ontbrak echter ten eenen male. Inderdaad was de tijd rijp voor de oprichting van een instelling als de thans jubileerende vereeniging, of gelijk Mr. Sickesz het uitdrukte „de volheid der tijden was gekomen.”

Bij de oprichting der Heidemaatschappij lag het alleen in de bedoeling, adviseerend op te treden, maar alras bleek de noodzakelijkheid, ook personeel beschikbaar te kunnen stellen om op doelmatige wijze de aanbevolen werkzaamheden uit te voeren. Aanvankelijk werd uitsluitend gedacht aan bebossing van woeste gronden en aan verbetering van

het bestaande boschbezit. Weldra zou de maatschappij echter ook de ontginning van heide en moerassen tot bouwen grasland ter hand nemen, hetgeen gemakkelijker werd gemaakt door den kunstmest, die meer en meer bekendheid begon te krijgen; ook tot het aanleggen van bevoeiings- en andere grondverbeteringswerken, en tot de zoo dringend noodige verbetering der zoetwatervisscherij strekte zij haar werkzaamheid al spoedig uit. Daaraan werd in latere jaren de zorg voor de ruilverkaveling, de fruitteelt en de verkoop van houtsorteeringen toegevoegd.

Ondanks de grootere uitbreiding op velerlei ander gebied dan oorspronkelijk in de bedoeling lag, is de Ned. Heidemaatschappij aan de boschcultuur trouw gebleven. Was zij, vóórdat het Staatsboschbeheer in 1899 werd ingesteld, een groote steun bij de Staatsbebosching, nádien heeft zij vooral haar zorgen uitgestrekt over den particulieren boschbouw, die in ons land zulk een voorname rol vervult. Aan de zoo belangrijke populierencultuur, die reeds in de eerste jaren van haar bestaan haar belangstelling had — zij liet toen reeds stekken uit Amerika komen — heeft zij in de laatste jaren haar bijzondere aandacht gewijd. Wanneer er algemeene belangen van de houtteelt te behartigen vallen, zooals ten aanzien van de bestrijding van de iepenziekte, van boschbrand, van insectenplagen in onze bosschen, en zooveel meer, vindt men haar in de voorste rijen op de bres.

In de eerste Algemeene Vergadering, die 13 Juli 1889 te Arnhem werd gehouden, maakte de Voorzitter melding van een bericht in een der provinciale bladen, waarbij aan het Bestuur werd verweten, dat het *insliep*. In de halve eeuw van haar bestaan heeft de Nederlandsche Heidemaatschappij wel bewezen, dat Bestuur en personeel — van hoog tot laag — wel ver van in te slapen, immer wakker en waakzaam waren. Zonder dat zou zij nimmer zijn uitgegroeid tot het groote en machtige lichaam dat zij thans is!

Wanneer wij de rekening van de Maatschappij over 1889 opslaan, dan zien we, dat de ontvangsten f 7157.— en de uitgaven f 2403.— beliepen. De heer Tutein Nolthenius nam toen tijdelijk de functie van directeur waar. Op 1 Februari 1889 werd de eerste ambtenaar, de Oberförster-candidat W. Bleij uit Oost-Friesland, aangesteld. 15 Sept. werd de heer L. R. Brants de eerste directeur; in Mei 1891 kreeg deze als adj. Directeur den heer H. J. Lovink naast zich. Toen deze in Juli 1892 tot waarnemend Directeur en weldra tot Directeur werd benoemd, ging de ontwikkeling met sprongen vooruit. Waren er eind 1892 5 ambtenaren in dienst en bedroeg de omzet f 24000, in 1901, het jaar, waarin de heer Lovink, tot Directeur-Generaal van den Landbouw werd benoemd en hij de Heidemaatschappij verliet, was het aantal ambtenaren tot 77 aange-

groeid, en de omzet tot f 165000 gestegen. Bij het 25-jarig bestaan in 1913 waren deze cijfers onderscheidenlijk tot 359 en f 3.700.000 opgelopen, en thans bedragen ze 971 en f 31.000.000.*

Bij de oprichting der Maatschappij bedroeg de oppervlakte woeste grond in Nederland, zooals ik eerder reeds vermeldde, 712.000 ha. Thans is deze geslonken tot 346.000 ha. Natuurlijk is dit resultaat niet uitsluitend aan de Heidemaatschappij toe te schrijven, maar dat ze daarop een geweldigen invloed heeft geoefend, staat vast. Door haar veelzijdigen veel omvattenden arbeid heeft zij in aanzienlijke mate bijgedragen tot verhooging der welvaart in ons land, en heeft zij zich daardoor vrienden verworven in alle lagen der bevolking.

De arbeid van de gouden jubilaresse is voor ons volk goud waard. Moge het voor de Nederlandsche Heidemaatschappij zijn weggelegd, haar zegenrijken arbeid tot in een verre toekomst voort te zetten.

*) Deze cijfers werden mij welwillend door den Directeur der Heidemaatschappij verstrekt.

UIT DE DAGBLADEN.

Algemeen Handelsblad, 10 December 1937.

Nederland, waar Holland naar men zegt zijn naam ontleent aan Houtland of Houtland en waar eenmaal het bekende eekhoortje van Den Helder tot den Hock over de boomtoppen zou hebben kunnen springen. Is een der meest boschlooze landen van Europa. Men ziet dit eerst recht uit een vliegmaschine, waar alleen dichte wouden indruk maken.

Wij zijn slechts voor 6% van onze oppervlakte „beboscht”, alleen Engeland komt na ons met 4,6%. Wat is dat vergeleken met Finland met 65%, Duitschland met 27%. Toch zou Duitschland voor volledige autarkie een bebossing van 40% noodig hebben.

In ons boomloos land groeit wel veel graan, welks stroo ook een cellulose-bron is en op onze weiden graast de koe, die de grascellulose omzet in melk — en als men maar boter genoeg kan kwijtraken, heeft men weer in de ondermelk een bron van lanital, een ander soort kunstvol. Zoodat ook een hedendaagsche dichter Poot zijn gerusten landman als wol-industrieel had kunnen bezingen.

Maar desondanks zijn wij wel heel ver af van autarkische mogelijkheden — kunnen die op cellulosegebied wel nooit bereiken. Wij moeten dit ook niet trachten.

Toch heeft ons land in de laatste jaren veel zorg gewijd aan zijn bebossing. Ons Staatsboschbeheer en de Ned. Heidemaatschappij geven voortdurend hun aandacht daaraan — want de bebossing van zeer arme gronden leidt niet alleen bij den aanplant werk maar ook bij het onderhoud aan seizoenarbeiders uit den landbouw. Zulke bosschen leveren bij onderhoud en uitdunning veel klein geriefhout en bij het kappen heipalen en mijnproppen, die anders zouden worden ingevoerd. Ook voor de natuurverfraaiing is het een goed ding, dat zelfs in nieuwe polders voor boomaanplant gezorgd wordt. Een „boom” in boomen kan men bij ons niet verwachten, maar elke boom is toch een voorwerp van materiele en andere waarde.